

TERMÍN: 08.09.2024

xx37156xx
Recenzia A
Miloslav Bahna
miloslav.bahna@savba.sk

*Prosím nezasahujte do tejto tabuľky*RECENZENT/KA (meno a priezvisko, pozícia, inštitúcia): **Miloslav Bahna**NÁZOV MATERIÁLU: **ODLIV MOZGOV III: VRÁŤ MI TIE HVIEZDY**TYP VÝSTUPU*[1]: **analýza**

(pri spoločných výstupoch uviesť aj typy individuálnych vkladov):

ANALYTICKÝ ÚTVAR, REZORT: **MŠVVaM SR - Inštitút vzdelávacej politiky**AUTORI/KY: **Dávid Martinák, Ondrej Škvarenina**

SPOLUAUTORI/KY: MPSVR SR - Inštitút sociálnej politiky - Matěj Bělín, Matej Gogora, Kristína Hrehová; - ; - ; -

RECENZNÝ FORMÁT*[2]: **2**

PRIPOMIENKY:

P.č	Pripomienka sa vzťahuje k (strana, odsek):	Text pripomienky*[3]	Odôvodnenie pripomienky	Vysporiadanie sa s pripomienkou*[4]
1	Názov analýzy	Upraviť názov analýzy na: „Analýza miery návratov absolventov zahraničných vysokých škôl na Slovensko a ich výsledkov na slovenskom trhu práce“	Slovo „návratovosť“ v slovenčine zatiaľ neexistuje, navrhujem preto upraviť názov. Z upraveného názvu je tiež zrejmé, že text analyzuje uplatnenie absolventov štúdiá v zahraničí na slovenskom trhu práce.	Čiastočne akceptujeme. Aj z hľadiska dĺžky sme na názov zmenili na "Analýza návratov absolventov zahraničných vysokých škôl". Slovo návratovosť sme v texte zmenili.

2	Perex, strany 13, 14 a inde.	Znížiť percento návratov v alternatívnom scenári.	Štúdia pracuje so scenárom, v ktorom by sa zvýšil podiel študentov vysokých škôl v zahraničí, ktorí by vrátili po štúdiu na Slovensko na 95%. Na základe výsledkov miery v ktorej sa vracajú študenti z krajín západnej Európy po štúdiách domov (v situácií voľného pohybu osôb sa pohybuje sa okolo 50%) považujem takto vysoko nastavený podiel za mimoriadne nerealistický, navrhujem v práci používať realistickejšie číslo – napr. 70 %. Citát z Bahna 2018, s. 8 - „ <i>research suggests that one in two international students settle abroad after graduation (Bjørsted, 2010; Wiers-Jenssen, 2012).</i> “	Akceptované.
3	s. 1	Pri odvolávke na Analýzu Úradu vlády SR (2023), ktorá odhaduje, že odchod jedného vysokoškolsky vzdelaného človeka stojí štát zhruba 2,8 milióna eur uviesť kontext, že ľudia, ktorí odídu študovať na vysokú školu do zahraničia nie sú vysokoškolsky vzdelaní ľudia.	Práca sa odvoláva na Analýzu Úradu vlády SR (2023), ktorá odhaduje, že odchod jedného vysokoškolsky vzdelaného človeka stojí štát zhruba 2,8 milióna eur, a tak odchodmi môže Slovensko prísť kumulatívne o desiatky miliárd eur v pridanej hodnote.” - nepripomína však kontext, že ľudia, ktorí odídu študovať na vysokú školu do zahraničia nie sú vysokoškolsky vzdelaní ľudia.	Akceptované. V úvode odseku bola pridaná veta, ktorá uvádza kontext: " To sa týka maturantov, ktorí emigrujú za vysokoškolským štúdiom po maturite a nevrátia sa, ako aj absolventov slovenských vysokých škôl, ktorí emigrujú po štúdiu."

4	s. 2	Pri prehľade minulých výskumov je uvedená veta, <i>“Nevýhodou ostatných prieskumov je, že sa študentov pýtajú na plány vrátiť, nemoniturujú však skutočnú mieru návratov.”</i> , ktorá sa však netýka výskumu Bahna (2017) (správne má byť odkaz na Bahna 2018). To nie je z danej vety jasné.	Vid' text pripomienky. + preklep v slove „nemoniturujú“	Akceptované. Referenciu sme zmenili na rok 2018 a vetu preformulovali.
5	s. 3	Graf 3 – chýba vysvetlenie čísiel uvedených na osi X		Akceptované.
6	s. 3	“Pri oboch skupinách pri posudzovaní zahraničného štúdia berieme do úvahy iba štúdium s cieľom získania vysokoškolského vzdelania, ignorujeme tzv. kreditovú mobilitu.” - namiesto “získania vysokoškolského vzdelania” odporúčam použiť výraz “vysokoškolského titulu”, lepšie to korešponduje s anglickým “degree mobility” a vysokoškolské vzdelanie v zahraničí sa dá získať aj tzv. Kreditovou mobilitou..	Vid' text pripomienky.	Akceptované.
7	s. 3	V práci je uvedené dôležité zistenie, že <i>“Úspešnejší maturanti, ktorí študovali v zahraničí, sa vracajú na Slovensko v menšej miere než tí menej úspešní.”</i> . Pre porozumenie tomuto rozdielu by som	Vid' text pripomienky.	Akceptované - v prílohe č. 1 bol použitý model zohľadňujúci príjmy rodičov, študované predmety a typ školy (v

		<p>odporúčať analyzovať mieru návratu nielen s ohľadom na známky na maturite ale aj rodinnému zázemiu a typu strednej školy. Vzhľadom na existujúci výskum spájajúci nižšiu mieru návratu so vzdelaním rodičov (Bahna 2018), je možné, že pozorovaný efekt nižšieho návratu študentov s lepším prospechom na strednej škole nie je primárne kauzálny vzťah podmienený prospechom, ako by sa čitatelia mohli nazdávať ale vzťah určený rodinným a školským prostredím študentov v zahraničí. Aj vzhľadom na neskôr použitú multivariančnú analýzu pri porovnávaní príjmov by si toto zistenie zaslúžilo podobný typ analýzy.</p>		<p>podobe fixných efektov), čím aspoň aproximovaný vplyv ďalších premenných.</p>
8	s. 4	<p>Zistenie o rôznej miere návratu na Slovensko po štúdiu v zahraničí v závislosti od regiónu by si vzhľadom na súvisiace zistenie Bahnu (2018) o častejšom návrate absolventov z lepšie príjmov situovaných rodín zaslúžilo tiež kontrolu cez výšku príjmov – je nižšia miera návratu efektom geografie alebo súvisí s materiálnym zabezpečením rodiny ako naznačuje výskum?</p>	<p>Vid' text pripomienky.</p>	<p>Čiastočne akceptovaná - v texte uvádzame, že kvôli limitáciám dát nie je možné regionálne rozdiely interpretovať kauzálne "Chýbajú nám však podrobnejšie dáta, aby sme určili kauzalitu geografickej blízkosti pri rozhodovaní o štúdiu v zahraničí. "</p>

9	s. 5	Zvážiť úpravu vety <i>“Navrátilci sa však zdajú byť odolnejší voči prvotnému prudkému nárastu nezamestnanosti po piatich rokoch. Je možné, že širšie spektrum možností na trhu práce získané vďaka zahraničnému vzdelaniu z nich robí odolnejších kandidátov voči veľkým výkyvom na trhu práce.”</i>	Je možné, že “navrátilci” často prichádzajú priamo za pracovnou ponukou, resp. získanie práce na Slovensku je priamo podnetom pre návrat.	Akceptované - text zmenený na “Táto stabilita u zahraničných navrátilcov môže byť aj produktom toho, že navrátilci často prichádzajú priamo za prácou, resp. získanie práce na Slovensku je priamo podnetom pre návrat.”
10	s. 6	Graf 9: - odporúčam pre všetky grafy rovnakú mierku na osi Y		Akceptované.

CELKOVÉ HODNOTENIE (recenzent/ka vyplní túto časť po vysporiadaní sa s pripomienkami analytickou jednotkou):

Analýza prináša relevantné nové poznatky o podiele slovenských absolventov vysokoškolského štúdia v zahraničí, ktorí sa vrátili po štúdiu na Slovensko a o ich príjme a miere ich nezamestnanosti po návrate na Slovensko. Autori sa v rámci recenzného konania dostatočne vysporiadali s predloženými pripomienkami.

[1] Výber medzi: 1. analýza (komplexný analytický materiál s návrhmi konkrétnych systémových opatrení); 2. komentár (rozsahovo menší analytický materiál venujúci sa konkrétnemu čiastkovému problému); 3. manuál (metodické usmernenie vyplývajúce z potreby zjednotenia procesov a postupov v konkrétnej oblasti).

[2] Formát 1 pre komentár/manuál (2 recenzenti bez povinného odborného workshopu); Formát 2 pre analýzu (3 recenzenti a povinný odborný workshop).

[3] Do tabuľky značiť pripomienky zásadného metodologického a obsahového charakteru (nie štylistické či gramatické opravy).

[4] Vyplní analytická jednotka: pripomienka bola akceptovaná / pripomienka nebola akceptovaná a zdôvodnenie / pripomienka bola čiastočne akceptovaná a zdôvodnenie.